

During 1832–1914 in Odessa there were 10 consuls and vice consuls 7 that being as stimulate the development of relations between the US and the Russian Empire, cared about American subjects who lived in Odessa and reported on the internal situation in the region.

Active cooperation between the two countries helped to create the South of Ukraine favorable economic conditions for the rapid enrichment and output it on the international scene. Such a course of diplomatic relations between Russia and the US contributed to further cooperation between them.

Key words: *diplomatically relations, consul, consular, Russian empire, USA, South of Ukraine.*

УДК 327 (73+477)

Годлюк Альона,
кандидат політичних наук, науковий співробітник,
Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАНУ»

СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО В ФОРМАТІ ОСОБЛИВИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ І США

Анотація. У статті здійснено спробу аналізу процесу становлення, розбудови та сучасних тенденцій стратегічного партнерства між США та Україною. Досліджуються основні тенденції розвитку двостороннього стратегічного українсько-американського партнерства в контексті долучення України до інтеграційних процесів з Європейським союзом, окупації Російською Федерацією Криму та українсько-російського збройного конфлікту у східних регіонах Донбасу, з урахуванням факту, що Сполучені Штати залишаються провідною країною в системі міжнародних відносин і одним з основних стратегічних партнерів Європейського Союзу та інших країн, що проводять розбудову демократії, зокрема України. Увага акцентується на міжурядовому співробітництві в різноманітних сферах, міжнародній, дипломатичній економічній та військовій підтримці України Сполученими Штатами Америки в означений період, автор детально розглядає та аналізує договірно-правову базу українсько-американських відносин, яка охоплює широкий спектр галузей двостороннього міжнародного співробітництва, в т.ч. торговельно-економічну, науково-технічну, гуманітарну, правоохоронну, безпекову та ін. і визначає основні пріоритети стратегічного партнерства. Також, підкреслюється необхідність розвитку стратегічного комплексного та паритетного партнерства між Україною, США і ЄС задля стабілізації ситуації та припинення війни на Сході України, а також задля повернення анексованої території півострова Крим.

Ключові слова: *стратегічне партнерство, конфлікт, євроінтеграція, США, Україна, «український кокус».*

Беззаперечним фактом є те, що Сполучені Штати залишаються провідною країною в системі міжнародних відносин і одним з основних стратегічних партнерів Європейського Союзу та інших країн, що проводять розбудову демократії, зокрема України, Грузії та ін. Серед головних напрямків стратегічного партнерства України можна виділити економічну, політичну та військову сфери. Зокрема Україна проводить політику тісного співробітництва із Сполученими Штатами, розвиваючи програми співпраці, які були обумовлені договірно-правовою базою. Договірно-правова база українсько-американських відносин складає 144 міжнародних документів, в т.ч. 128 чинних міжнародних договорів, укладених між Україною та США. Договірно-правова база двосторонніх відносин

охоплює широкий спектр галузей українсько-американського співробітництва, в т.ч. торговельно-економічну, науково-технічну, гуманітарну, правоохоронну та ін.

Варто наголосити на співпраці в галузі нерозповсюдження ядерної зброї, Україна зробила важливий крок в цьому напрямку, відмовившись від статусу країни з ядерним потенціалом [9]. Київ продовжує співпрацю зі Сполученими Штатами в налагодженні енергетичної безпеки. Проводиться низка досліджень та прогнозів стосовно енергетичної безпеки України та Центральної Європи, до прикладу, свідченням цього є один з прогнозів Національної розвідувальної Ради США «Глобальні зміни світу – 2025», оприлюднений 2010 року: «Злочинність може стати найбільшою проблемою, коли євразійські транснаціональні організації, що черпають силу з видобутку палива та корисних копалин, стануть більш впливовими та розширять свою сферу діяльності. Один чи кілька урядів у Східній чи Центральній Європі можуть стати жертвою їхнього домінування» [30].

Спостерігаємо, що Вашингтон зацікавлений не тільки в поширенні демократії, але й в налагодженні стратегічного партнерства в Центральній Європі задля забезпечення стабільного розвитку та подальшої трансформації країн пострадянського простору. У відносинах України та США основний акцент робиться на питанні забезпечення безпеки та стабільності, шляхом реалізації цієї мети виступає просування питання членства країни в НАТО, торговельно-економічного співробітництва, реалізація питань енергетичної незалежності. Саме завдяки вирішенню цих складових стратегічного партнерства між Україною та США, на нашу думку, є зміцненням економіки і військово-промислового комплексу, що в свою чергу, частково матиме вплив на вирішення питання анексії півострова Крим та нівелювання конфлікту на Сході України.

Стратегічне партнерство є одним з важливих інструментів у відносинах між країнами в зовнішній політиці, яке дедалі ширше використовується провідними країнами та інтеграційними об'єднаннями, оскільки дозволяє підвищити результативність їх дій на міжнародній арені. «Стратегічне партнерство – тип міждержавних відносин, побудований як послідовна система взаємодії держав в напрямі реалізації спільних стратегічних завдань, інтересів та цілей. На відміну від союзницьких відносин, стратегічне партнерство не передбачає жорсткої системи зобов'язань політичного, економічного, гуманітарного або безпекового характеру. В широкому розумінні стратегічне партнерство – це система взаємодії двох або кількох держав, яка ґрунтується на визнанні спільних цінностей та бачення на високому рівні співробітництва у визначених сферах, обопільній зовнішньополітичній підтримці, зокрема в рамках міжнародних організацій, узгодження позицій у кризових ситуаціях та при вирішенні міжнародних конфліктів» [15]. Вважаємо за потрібне підкреслити необхідність розвитку стратегічного, а також паритетного партнерства між Україною, США і ЄС задля стабілізації ситуації на Сході України, а також задля повернення анексованої території півострова Крим.

Враховуючи основні тенденції та проводячи аналіз розвитку українсько-американських відносин, можна дійти висновку щодо активного впровадження програми налагодження стратегічного партнерства Вашингтону, стосовно формування стратегічних напрямків співробітництва між Україною та США, що характеризуються намаганням впровадити демократичні засади розвитку та прагненням реформування економіки. Спостерігаємо також зі сторони Києва певні рефлексії стосовно налагодження та впровадження реформ за грузинським

сценарієм, про що свідчить часткова реформа правоохоронної системи, котра беззаперечно впливає і на політичну складову розвитку нашої країни.

Питання україно-американського стратегічного партнерства в сучасній науковій політичній літературі проводили такі дослідники, як І. Дудко, О. Їжак, Т. Купренюк, О. Палій, С. Федуняк, В. Галик [4], Л. Чекаленко [29], В. Остап'як [23].

Доволі цікавими видаються також праці зарубіжних дослідників, які досліджують зовнішню політику держав і використовують інструмент стратегічного партнерства та практичне використання цього інструмента у розвитку двосторонніх відносин. Серед таких робіт можна згадати американського геостратега З. Бзежинського, який досліджував зовнішню політику Сполучених Штатів та вагомість українсько-американського партнерства [14]. Також є доволі цікавими праці зарубіжних дослідників, що опосередковано дотичні до теми налагодження стратегічного партнерства, а саме: Б. Г. Ліддел Харта, В. М. Мюррейя, М. Гріслі, Дж. М. Коллінза, Г. Кіссінджера.

Проводячи дослідження архітектури налагодження стратегічного партнерства між Україною і США, ми намагалися деталізовано розглянути договірно-правову базу українсько-американських відносин, яка складає понад 130 міжнародних документів та охоплює широкий спектр галузей українсько-американського співробітництва, в т.ч. торговельно-економічну, науково-технічну, гуманітарну, правоохоронну та інші сфери, які виступають основою стратегічної співпраці між нашими країнами [20].

Формальною передумовою у формуванні україно-американського стратегічного партнерства стала спільна заява президентів В. Ющенко та Дж. Буша «Порядок денний українсько-американського стратегічного партнерства у новому сторіччі» від квітня 2005 року [17]. Між двома державами існують стратегічні відносини, характер яких означений в головному двосторонньому документі від 19 грудня 2008 року це – «Хартія Україна-США про стратегічне партнерство» [28]. В розділі I, даної Хартії, визначено основні принципи співробітництва, котрі враховують та передбачають зміцнення співпраці у питаннях оборони і безпеки для запобігання глобальним загрозам стабільності в світі, а також наголошено на розвитку співробітництва в сферах економіки, торгівлі, енергетики.

Зауважимо, що основним українсько-американським міждержавним органом є двостороння Комісія стратегічного партнерства (КСП), установче засідання якої відбулося 9 грудня 2009 року у м. Вашингтон [16]. У рамках КСП проведено засідання робочих групи, які займались питаннями політичного діалогу та верховенства права, нерозповсюдження та експортного контролю, енергетичної та ядерної безпеки, науки і технологій, торгівлі й інвестицій, оборони, а також консульськими питаннями. Сьогодні диктує нові виклики і Президент П. Порошенко зазначив: «Сьогодні я запропонував відновити діяльність спільних двосторонніх структур щодо україно-американської комісії стратегічного партнерства, принаймні на рівні голів зовнішньо - політичних відомств. Це ще більше зміцнить стратегічний характер нашого партнерства між Україною і США» [18].

Серед двосторонніх візитів та зустрічей варто виділити ті, котрі, на нашу думку, мають найбільш вагоме значення для стабілізації та налагодження ефективного партнерства між США та Україною, а саме:

- 4 березня 2014 року – візит в Україну Держсекретаря США Дж. Керрі.

- 12-13 березня 2014 року – візит до США української делегації на чолі з прем'єр-міністром А. Яценюком. У ході візиту, були проведені зустрічі Глави Уряду України з президентом, віце-президентом та держсекретарем США, а також в Конгресі, МВФ та Світовому банку. А. Яценюк виступив на засіданні РБ ООН та зустрівся з Генсекретарем ООН.

- 10-14 квітня 2014 року – відбувся візит до Вашингтона української делегації у складі Міністра фінансів України О. Шлапака, Міністра економічного розвитку і торгівлі України П. Шеремети та Голови Національного банку України С. Кубіва. У ході візиту, було підписано «Угоду про гарантії запозичення між Україною та США щодо надання Україні кредитних гарантій на суму 1 млрд. дол. США» [25].

- 21-22 квітня 2014 року відбувся – візит в Україну Віце-президента США Дж. Байдена.

- 4 червня 2014 року у Польщі відбулася двостороння зустріч новообраного Президента України П. Порошенка з Президентом США Б. Обамою та Держсекретарем США Дж. Керрі.

- 7 червня 2014 року, з метою участі в церемонії інавгурації Президента України П. Порошенка, Україну відвідав Віце-президент США Дж. Байден. В урочистостях також взяли участь сенатори Дж. МакКейн, Р. Джонсон, К. Мерфі, конгресмен М. Каптур.

- 25 червня 2014 року у штаб-квартирі НАТО відбулася зустріч Міністра закордонних справ України П. Клімкіна з Держсекретарем США Дж. Керрі.

- 4 вересня 2014 року П. Порошенко на полях Саміту НАТО зустрівся з Президентом США Б. Обамою у форматі 5+1 (разом з лідерами ВБ, Франції, ФРН та Італії) та з усіма представниками НАТО у форматі Комісії Україна – НАТО [6].

- 17-19 вересня 2014 року відбувся візит Президента України П. Порошенка до Вашингтона, робоча програма передбачала виступ перед обома палатами Конгресу США й переговори з Президентом США Б. Обамою у Білому домі, а також зустрічі з Віце-президентом США Дж. Байденом. Також 18 вересня 2014 року за повідомленням адміністрації Президента «У рамках візиту до США президент України Петро Порошенко розпочав зустріч з державним секретарем США Джоном Керрі» [19].

- 21 листопада 2014 року Віце-президент США Дж. Байден відвідав Україну, під час візиту провів зустрічі з керівництвом нашої держави. Сторони обговорили питання проведення реформ новим Урядом України, ситуацію на Сході України, питання енергетичної безпеки, а також продовження надання Україні міжнародної фінансової підтримки [2].

- 28 січня 2015 року відбувся візит в Україну Міністра фінансів США Дж. Лью, у ході якого відбулись зустрічі з Президентом України П. Порошенком, Прем'єр-міністром України А. Яценюком та Міністром фінансів України Н. Ярецько. Міністерства фінансів України та США підписали декларацію «Про наміри співробітництва у сфері надання 2 кредитних гарантій», яка передбачає надання гарантій США на виділення кредиту Україні в розмірі 2 млрд. дол. на проведення реформ [26].

- 5 лютого 2015 року відбувся візит до Києва Державного секретаря США Дж. Керрі, в ході якого проведено зустрічі з керівництвом нашої держави. Основну увагу було зосереджено на питаннях взаємодії в контексті врегулювання конфлікту на Донбасі, а також проведення в Україні повномасштабних реформ та посилення

боротьби з корупцією. Було оголошено про готовність США виділити додаткову гуманітарну допомогу на суму 16,4 млн. дол. для потреб постраждалих на Донбасі осіб [27].

• 7 лютого 2015 року в Мюнхені відбулась зустріч Президента України П. Порошенка з Віце-президентом США Дж. Байденом та Канцлером ФРН А. Меркель, у ході якої сторони обговорили зусилля, вжиті для мирного врегулювання конфлікту на основі Мінських домовленостей.

• 13 травня 2015 року, перед початком міністерських заходів НАТО в Анталії, відбулася зустріч Міністра закордонних справ України П. Клімкіна з Держсекретарем США Дж. Керрі. Паралельно відбувається інтенсивний діалог у телефонному режимі між Президентом України та Президентом і Віце-президентом США.

18 грудня 2014 року Президент США Б. Обама підписав закон «Підтримка української свободи» [8], який передбачає, поряд з політичною та гуманітарною підтримкою, можливість виділення 350 млн. дол. США на військову допомогу Україні, в тому числі у вигляді постачання оборонного озброєння.

До прикладу американські сенатори – республіканець Роб Портман і демократ Дік Дурбін 9 лютого 2015 року оголосили про створення Сенатського Українського Кокусу (Caucus) – групи підтримки України в Конгресі, завданням якої є лобіювання українських інтересів. Кокуси – це специфічна форма політичних зборів, поширена в США, а загальне значення – зібрання прихильників політичної партії. Саме слово «кокус» (caucus) походить з мови алгонкінів, групи племен північноамериканських індіанців, в якому воно, за різними версіями, означало вождя або старійшину, раду племені чи просто «дуже гучні збори». У найбільш загальному сучасному розумінні, кокус – це зібрання групи людей, які належать до тієї чи іншої політичної партії або фракції [5].

Варто згадати, що Україна виступає партнером США у сфері безпеки, підтримуючи американську сторону в боротьбі з тероризмом, розповсюдженням ядерної зброї, піратством, торгівлею людьми, організованою злочинністю. Україна вивезла зі своєї території більше 230 кг високозбагаченого урану. До 2020 року було продовжено Угоду між Україною і США щодо надання допомоги Україні в ліквідації стратегічної ядерної зброї, а також запобігання розповсюдженню зброї масового знищення від 25 жовтня 1993 року [24].

Наша держава продовжує брати активну участь в миротворчій діяльності під егідою міжнародних організацій.

20 квітня 2015 року, за участі Президента України П. Порошенка, відбулась урочиста церемонія відкриття навчань Національної Гвардії України (НГУ) з американськими та канадськими військовими інструкторами – «Fearless Guardian» (у жовтні 2014 року Конгрес США затвердив рішення про надання пакету цільової допомоги вартістю 19 млн. дол. США для НГУ. Цей пакет передбачає підготовку одного батальйону НГУ (до 900 осіб) на базі Міжнародного центру миротворчості та безпеки Сухопутних військ Збройних військ України (Яворівський полігон) та повне оснащення його особового складу). При цьому у двосторонніх відносинах країн залишається низка проблемних питань. Зокрема, американську сторону, а також і МВФ непокоїть неефективність реформ держуправління та відсутність результативної боротьби з корупцією [12].

Протягом 2014 року США надали Україні 1 млрд. дол. кредитних гарантій. У 2015 році задекларовано надання додатково ще 2 млрд. дол. кредитних гарантій.

26 травня 2015 р. Міністерство фінансів розпочало випуск державних облігацій на суму 1 млрд. дол. США, гарантованих Агентством США з міжнародного розвитку відповідно до Угоди про гарантії запозичення між Україною та Сполученими Штатами Америки, підписаної 18 травня 2015 р. Міністром фінансів України Н. Яресько та Послом США в Україні Дж. Пайеттом. Також, за інформацією американської сторони, Україні буде виділено ще 18 млн. дол. США для подолання гуманітарної катастрофи у зв'язку з подіями на Донбасі (загалом 61 млн. дол. США з початку конфлікту). Загальний обсяг задекларованої Сполученими Штатами практичної допомоги з березня 2014 року складає близько 470 млн. дол. США. 14 травня 2015 р. Комітет з питань збройних сил Сенату схвалив проект Бюджету США на 2016 р. на потреби національної оборони, в якому, серед іншого, дозволяється виділення коштів на військову допомогу Україні в обсязі 300 млн. дол. США «для сприяння українським силам безпеки у захисті від подальшої агресії, у т.ч. дозволяється передача контрбатареєвих радарів та летальної допомоги, зокрема протитанкової зброї» [22].

15 травня 2015 року Палата представників Конгресу США схвалила власний проект Бюджету США на 2016 рік на потреби національної оборони, в якому, серед іншого, Міністру оборони США дозволяється виділити Україні військову допомогу (у т.ч. летальну зброю оборонного характеру) на зміцнення Збройних Сил та сил національної безпеки в обсязі 200 млн. дол. США до кінця вересня 2016 р. Законопроект був схвалений попри погрози Президента США Б. Обами накласти на нього вето, а голосування мало відверто партійне забарвлення (269 «за», у т.ч. 228 республіканців та 41 демократ; 151 «проти», у т.ч. 143 демократи та 8 республіканців). Розгляд цього питання в Конгресі триває. Вашингтон відіграє провідну роль у мобілізації зусиль світової спільноти для протидії агресії Москви та посиленні тиску, зокрема економічного, на режим В. Путіна. «В Україні останні дії Росії нагадують дні, коли радянські танки входили у Східну Європу. Але зараз уже не Холодна війна. Наша здатність сформувавши світову думку допомогла ізолювати Росію негайно», – сказав Б. Обама [13].

США та ЄС проводили спільну стратегію та на засадах паритетного партнерства реалізували введення пакету санкцій проти РФ, які доволі негативно впливають не тільки на економіку Росії, але й на здатність проводити ефективну зовнішню політику. Завдяки даній стратегії було реалізовано:

а) санкції по відношенню до фізичних та юридичних осіб Росії та України, в тому числі Криму, які своїми діями призвели до порушення суверенітету та територіальної цілісності України, сприяли російській окупації та подальшій анексії Криму (Указ Президента США від 06.03.2014 №13660) [7];

б) санкції по відношенню до посадових осіб уряду Росії та представників оборонного сектору Росії, які причетні до збройної агресії проти України (Указ Президента США від 16.03.2014 №13661) [1];

в) секторальні санкції по відношенню до фізичних та юридичних осіб, які причетні до реалізації, або сприяли реалізації політики Кремля щодо анексії Криму та використання сили проти України (Указ Президента США від 20.03.2014 №13662) [1];

г) заборону на ведення економічної діяльності громадянами США та американськими компаніями в Криму (Указ Президента США «Блокування власності окремих осіб та заборона на здійснення певних трансакцій стосовно Кримського регіону України» від 19.12.2014). У березні 2015 р. Президент США

подовжив на рік дію Указу №13660 від 6 березня 2014 р., яким запроваджено санкції у зв'язку зі спробою анексії Криму Росією та застосуванням нею військової сили проти України. У повідомленні наголошено, що дії, які підривають демократичні процеси та систему влади в Україні, загрожують миру, безпеці, стабільності, суверенітету та територіальній цілісності, а також сприяють незаконному привласненню активів України, становлять виняткову та надзвичайну загрозу для національної безпеки та зовнішньої політики США [1].

Окрім санкційного списку також, важливим нам видається співпраця та налагодження співробітництва в енергетичній сфері, що є одним з головних пріоритетів Стратегічного партнерства між Україною та США. Діалог у галузі енергетики сприяє налагодженню співпраці в напрямку реструктуризації та реформування енергетичного сектору України, залученню американських інвестицій та технологій, диверсифікації джерел енергопостачання України, зменшенню її енергетичної залежності, підвищенню стану ядерної безпеки. З метою практичної реалізації ініціатив співробітництва у сфері енергетики діє міждержавний консультативний механізм – Українсько-американська Робоча група з питань енергетичної безпеки, співголовами якої є Міністр енергетики та вугільної промисловості України та Керівник бюро з енергетичних ресурсів Державного департаменту США. Останнє шосте засідання Робочої групи з питань енергетичної безпеки відбулось 21 березня 2014 року у Києві. В ході засідання сторонами було обговорено весь спектр двосторонньої взаємодії в енергетичній галузі, спільні зусилля в рамках якої спрямовані на підвищення енергетичної незалежності України [10].

Протягом другого півріччя 2014 року американські фахівців та експерти за підтримки Міністерства енергетики США взяли участь у роботі Кризового енергетичного штабу України з метою розробки плану заходів, які необхідно реалізувати для забезпечення стабільного функціонування енергетичного та комунального секторів нашої держави протягом зимового періоду. В лютому 2015 року Україну відвідав Амоса Хокстайна, спеціальний посланник та координатор з питань міжнародної енергетики, Глава Бюро з енергетичних ресурсів Держдепартаменту США. Під час зустрічей обговорювалися напрями реформування української енергетики, проекти технічної допомоги, ситуацію навколо енергозабезпечення, в т.ч. щодо постачання природного газу. 21-24 квітня 2015 року Міністр енергетики та вугільної промисловості України В. Демчишин відвідав міжнародну конференцію «CERAWEEK-2015» (м. Хьюстон), де провів зустріч з Міністром енергетики США Ернестом Монізом. Під час зустрічі обговорено питання диверсифікації, співробітництво у сфері ядерної енергетики, проекти технічної допомоги, а також можливі напрями залучення інвестицій. Наразі американські енергетичні компанії виявляють певну зацікавленість до реалізації проектів в українській енергетиці. Водночас, ряд чинників стримує американський бізнес: дестимулюючі податки й рентні платежі, високі політичні ризики, надмірне регулювання ринків та загальний несприятливий інвестиційний клімат. Одним з найбільш масштабних проектів на території України з видобутку сланцевого газу мав стати проект компанії «Шеврон». Так, 10 травня 2012 року міжвідомчою комісією з укладання угод про розподіл продукції (УРП) було визначено американську компанію «Шеврон» переможцем конкурсу на розробку Олеської нафтогазоносної ділянки. 5 листопада 2013 року у м. Києві відбулося підписання «Угоди про розподіл вуглеводнів», які видобуватимуться у межах

ділянки Олеська, між державою Україна, компанією Шеврон Юкрейн Б. В.» і товариством з обмеженою відповідальністю «Надра Олеська». Прогнозні ресурси Олеської нафтогазоносної ділянки становили 2,98 трлн. куб. метрів газу. Водночас, на початку грудня 2014 року керівництвом американської компанії, після опрацювання пропозицій Уряду України від 17 листопада 2014 року щодо реалізації Угоди від 5 листопада 2013 року про розподіл вуглеводнів у межах ділянки Олеська, ухвалено рішення про вихід компанії «Шеврон» з цього проекту. За наявною інформацією, такий крок американської сторони пояснюється наявністю низки неврегульованих питань у сфері регуляторної та податкової політики України, вирішення яких з боку української сторони було передбачено положеннями Угоди від 5 листопада 2013 року [21].

Зауважимо, що згадане рішення компанії «Шеврон» у значній мірі відповідає поточній регіональній стратегії цієї компанії, яка полягає у поступовому зменшенні власної активності у регіоні Східної Європи на користь реалізації проектів в інших регіонах світу. Зокрема, протягом 2013–2014 років компанія «Шеврон» зупинила реалізацію власних проектів у Республіці Болгарія та Республіці Литва. Крім того, американська компанія відмовилась від реалізації широкомасштабних проектів у Румунії та Польщі (наразі у цих країнах «Шеврон» має лише по одній свердловині). Серед американських компаній середнього розміру, які успішно реалізують або готуються до реалізації проектів в нафтогазовій галузі України, слід відзначити «КАБ Енерджі», «Бурізма», а також «Фронтера Ресорсіз». Зокрема, американська компанія «Бурізма» є наразі однією з найбільших приватних іноземних компаній в Україні за обсягами щорічного видобутку вуглеводнів на території нашої країни. Компанія «КАБ Енерджі» у березні 2013 року, з метою розширення власної діяльності у сфері видобутку енергоресурсів в нашій державі, придбала за 25 млн. дол. США українську нафто-газовидобувну компанію «Приват Ко». Інша американська компанія – «Фронтера Ресорсіз» у 2013 році розпочала підготовку до реалізації проекту з видобутку вуглеводнів в Одеській області [11].

Активно розвивається двостороння співпраця в галузі ядерної енергетики. Зокрема, 11 квітня 2014 року між НАЕК «Енергоатом» та компанією «Вестінгауз» було підписано доповнення до договору 2008 року, щодо постачання американського ядерного палива в Україну. Крім того, 30 грудня 2014 року ці ж компанії підписали угоду про збільшення поставок ядерного палива для потреб українських АЕС на період до 2020 року. Реалізація цієї домовленості забезпечить підвищення рівня енергетичної безпеки України завдяки диверсифікації джерел постачання даного виду енергоресурсів в нашу державу. Американська компанія «Холтек Інтернешнл» та НАЕК «Енергоатом» 24 червня 2014 року підписали доповнення до договору 2005 року, в рамках якого планується будівництво Централізованого сховища відпрацьованого ядерного палива на території Чорнобильської АЕС. Наразі зазначені компанії опрацьовують питання фінансування цього проекту. У квітні 2015 року під час зустрічі з Міністром енергетики США Міністр енергетики та вугільної промисловості України В. Демчишин передав листа Прем'єр-міністра України щодо посилення співробітництва у ядерній сфері, зокрема сприяння Сполучених Штатів у фінансуванні проектів «Вестінгауз» та «Холтек» в Україні [3].

На думку американської сторони, проведення реформ українського енергетичного сектору, зокрема в частині створення прозорого й конкурентного ринку газу, нафти й електроенергії у відповідності до принципів Європейського

енергетичного співтовариства, поліпшення інвестиційного клімату у нафтогазовому секторі мають стати одними з ключових елементів програми реформ українського Уряду, в т.ч. в рамках співробітництва з МВФ. Окреме місце в рекомендаціях американської сторони посідає саме розвиток національного нафтогазового сектору, зокрема збільшення видобутку вітчизняного природного газу, реформування газового ринку та НАК «Нафтогаз України». Рекомендації Адміністрації США у співробітництві з Україною на енергетичному напрямі спрямовуються передусім на скасування дестимулюючої політики. На думку американської сторони, український Уряд втрачає час, спрямовуючи основні зусилля в енергетиці на переформатування ринків збуту та постачання енергоносіїв замість впровадження комплексної енергетичної політики реалізації власного ресурсного потенціалу. У разі створення сприятливого інвестиційного клімату, чіткого регулятивного середовища, а також підвищення прозорості функціонування енергетичної галузі України наша держава могла б залучити значні фінансові ресурси у розвиток національного нафтогазового сектору.

Протягом 2015 року і до тепер в Конгресі США активно обговорюється внутрішньополітична ситуація в Україні та міжнародні події довкола нашої держави. Військова інтервенція Російської Федерації на територію України, незаконна окупація Криму, підтримка терористів, знищення малайзійського літака викликали хвилю негативної реакції американських парламентарів, що знайшла своє відображення у низці документів. Так з лютого 2014 р. по січень 2015 р. Конгресом США було ухвалено наступні закони та резолюції:

– Резолюція Палати представників H.Res.447 «Підтримуючи європейські та демократичні прагнення народу України та їх права вільно обирати своє майбутнє без залякування та страху» (16 лютого 2014 р.);

– Резолюція Палати представників H.Res.499 «Засуджуючи порушення суверенітету, незалежності та територіальної цілісності України військовими силами Російської Федерації» (11 березня 2014 р.);

– Резолюція Сенату S.Res.378 «Засуджуючи незаконну російську агресію в Україні» (11 березня 2014 р.);

– Закон №113-95 «Підтримка суверенітету, територіальної цілісності, демократії та економічної стабільності в Україні» (3 квітня 2014 р.);

– Закон №113-96 «Закордонне мовлення Сполучених Штатів в Україні та сусідніх регіонах» (3 квітня 2014 р.);

– Резолюція Сенату S.Res. 520 «Засуджуючи збиття рейсу 17 Малайзійських авіаліній та висловлюючи співчуття родинам жертв» (31 липня 2014р.);

– Резолюція Палати представників H.Res.726 «На підтримку права народу України вільно визначати своє майбутнє, в тому числі відносини з іншими народами та міжнародними організаціями без втручання, залякування та примушення з боку інших країн» (17 вересня 2014 р.);

– Резолюція Палати представників H.Res.758 «Рішуче засудження дій Російської Федерації під керівництвом Президента Володимира Путіна, якими було впроваджено політику агресії проти сусідніх країн з метою політичного та економічного домінування» (4 грудня 2014 р.);

– Закон №113-272 «Підтримка української свободи» (18 грудня 2014 р.).

Станом на 5 січня 2015 р. (дата складання повноважень Конгресу 113-го скликання) на розгляді профільних комітетів Конгресу США перебували наступні проекти законів та резолюцій, які пов'язані з російською агресією:

– проект Закону H.R.4154 «Щодо візових санкцій проти Росії» (представлений 5 березня 2014 р.);

– проект Резолюції Сенату S.Res.370 «На підтримку територіальної цілісності України та засудження військової агресії Росії проти України» (представлений 5 березня 2014 р.);

– проект Закону H.R.4155 «Боротьба з російською енергетичною експлуатацією» (представлений 5 березня 2014 р.);

– проект Закону H.R.4433 «Зміцнюючи мир через посилення України та Трансатлантичного Альянсу» (представлений 8 квітня 2014 р.);

– проект Закону S.2238 «Акт про невизнання анексії Криму від 2014 р.» (представлений 10 квітня 2014 р.);

– проект Закону S.2277 «Попередження російської агресії» (представлений 30 квітня 2014 р.) – передбачає надання Україні військової допомоги на суму 100 млн. дол. США, а також положення щодо співпраці з Україною, Молдовою та Грузією у питанні передачі військової допомоги так, якби ці країни мали статус пріоритетних союзників США – не членів НАТО;

– проект Закону S.2352 «Ембарго на російську зброю» (представлений 15 травня 2014 р.);

– проект Резолюції H.Res.679 «Засуджуючи українських сепаратистів, які незаконно окупували українське місто Донецьк та прилеглі території, як терористів за збиття цивільного пасажирського літака МН17 Малайзійських авіаліній, а також засуджуючи Уряд Росії за постачання зброї» (представлений 22 липня 2014 р.);

– проект Закону S.2433 «Незалежність України від російських енергоносіїв» (представлений 5 червня 2014 р.);

– проект Закону S.2555 «Впровадження звітування про військову допомогу Україні» (представлений 26 червня 2014 р.);

– проект Закону H.R.5190 «Допомога Україні на потреби безпеки» (представлений 24 липня 2014 р.) – передбачає надання Україні військової допомоги на суму 100 млн. дол. США, а також положення щодо співпраці з Україною у питанні передачі військової допомоги так, якби вона мала статус пріоритетного союзника США – не члена НАТО;

– проект Закону H.R.5241 «Невизнання анексії Криму» (представлений 29 липня 2014 р.);

– проект Закону H.R.5249 «Запровадження санкцій проти російського експортера зброї «Рособоронекспорт» (представлений 29 липня 2014 р.);

– проект Закону H.R.5315 «Надання Президенту дозволу на передачу певного військового обладнання Уряду України» (представлений 31 липня 2014 р.);

– проект Закону H.R.5390 «Визнання донбаської народної міліції терористичною організацією» (представлений 1 серпня 2014 р.).

6 січня 2015 р. розпочав роботу Конгрес США нового скликання. Відповідно до існуючих правил, усі неприйняті під час попередньої сесії Конгресу законопроекти анульовані [31].

Станом на 24 червня 2015 року Конгресом 114-го скликання схвалено:

– резолюцію Сенату S.Res.52 «Заклик до звільнення українського пілота Н. Савченко, захопленої російськими силами у східній Україні, яка незаконно утримується в російській в'язниці з липня 2014 р.» (12 лютого 2015 р.);

– резолюцію Палати H.Res.162 «Заклик до Президента надати Україні військову допомогу для захисту суверенітету і територіальної цілісності» (23 березня 2015 р.);

– резолюцію Сенату S.Res.72 «Щодо позиції Сенату стосовно атаки повстанців, яких підтримує Росія, на цивільне населення в Маріуполі 24 січня 2015 р., а також стосовно постачання оборонної летальної та нелетальної військової допомоги Україні» (24 березня 2015 р.) [33].

На розгляді Конгресу перебувають такі законопроекти:

– проект закону H.R.56 «Про визнання Донецької народної міліції терористичною організацією» (представлений 6 січня 2015 р., перебуває на розгляді профільних комітетів);

– проект закону H.R.93 «Невизнання анексії Криму» (представлений 6 січня 2015 р., перебуває на розгляді профільного комітету);

– проект закону H.R.955 «Надання дозволу на допомогу та підтримку збройних сил та сил національної безпеки України» (представлений 12 лютого 2015 р., перебуває на розгляді профільного комітету);

– проект резолюції Палати H.Res.50 «Заклик до звільнення українського пілота Н.Савченко, захопленої російськими силами у східній Україні, яка незаконно утримується в російській в'язниці з липня 2014 р.» (представлений 26 січня 2015 р., погоджений на рівні профільного комітету, очікує на схвалення Палатою);

– проект закону S.452 «Надання летальної допомоги Уряду України з метою захисту від повстанців-сепаратистів, яких підтримує Росія, на Сході України» (представлений 11 лютого 2015 р., перебуває на розгляді профільного комітету);

– проект резолюції Палати H.Res.122 «Щодо надання допомоги Україні у виконанні вимог щодо реформ в економічній, соціальній та урядовій сферах, необхідних для відповідності критеріям членства в Європейському Союзі, згідно волі більшості народу України та Уряду» (представлений 24 лютого 2015 р., перебуває на розгляді профільного комітету);

– проект закону H.R.1735 «Бюджет на потреби національної оборони на 2016 р.» (включає окремий блок щодо допомоги Україні; схвалений на рівні Палати представників);

– проект закону про «Бюджет на потреби національної оборони на 2016 р.» (схвалений 18 червня 2015 р. на рівні Сенату, у документі збережене положення щодо дозволу Міністру оборони США надати військову допомогу Україні, у тому числі у вигляді летальної зброї оборонного характеру, у обсязі 300 млн. дол. США впродовж 2016 фінансового року за рахунок бюджетного фонду «Непередбачувані операції за кордоном». Залишилося без змін також формулювання про те, що на допомогу у тренуванні українських військових може бути використано до 20% від зазначеної суми, а також, що Адміністрація США не зможе виділити більше 50% від 300 млн. дол., доки Україні не буде передано оборонну зброю вартістю не менше 20% вказаного кошторису, законодавчий акт також чітко визначає цілі, на які має бути спрямоване використання коштів);

– проект резолюції Палати представників Конгресу США H.RES.348 «Підтримка права народу України вільно обирати своє керівництво та визначати

власне майбутнє». Планується, що проект резолюції буде розглянутий Комітетом у закордонних справах Палати представників, після чого він буде винесений на схвалення нижньою палатою Конгресу [32].

Підсумовуючи усе вищезазначене, можна дійти висновків, що жодна важлива подія у світі, сьогодні не обходиться без прямої або опосередкованої участі Сполучених Штатів. Глобалізація світових процесів, приводить до того, що від стану економіки США у великій мірі залежить економічна ситуація в інших державах світу, в тому числі й в Україні. Безперечно, розвиток українсько-американського стратегічного партнерства є надзвичайно важливим для нашої країни і останнім часом воно значно активізувалось.

На нашу думку, варто також більш детально проаналізувати налагодження стратегічного партнерства між Україною та США в контексті глобальних загроз. Адже світові трансформаційні процеси засвідчують, що динамічні та багатовекторні зміни системи міжнародних відносин впливають не тільки на політику чи економіку, але й на всю структуру міжнародних відносин в її глобальних проявах.

Література

1. Белый дом: Обама продлил санкции против России на год 02:01, 4 марта 2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://112.ua/politika/belyu-dom-obama-prodlil-sankcii-protiv-rossii-na-god198799.html>
2. Візит Віце-президента Джо Байдена і доктора Джилл Байден до України 20-21 листопада, 20 листопада 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrainian.ukraine.usembassy.gov/uk/statements/vp-11192014.html>
3. Володимир Демчишин скоротив програму участі в міжнародній конференції з питань енергетики "CERAWeek-2015" 23.04.2015 Прес-служба Міністерства енергетики та вугільної промисловості. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://xn-7sbdfn1asfd4akie6yfbdxn-j1amh/kmu/control/uk/publish/article?art_id=2481155-82&cat_id=248817842
4. Галик В. М. Україна в Європі та світі: навч. посіб. / В. Галик; відп. за вип. Л. В. Тимошенко. – К.: Знання, 2013. – 364 с.
5. Голос Америки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrainian.voanews.com/media/video/ukrainski-dni-kongres/2865429.html>
6. Порошенко відбув на саміт НАТО, де матиме багато зустрічей. – Українська правда. – 4 вересня 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2014/09/4/7036722/>
7. ЄС оприлюднив список громадян Росії та України, які потрапили під санкції, 17 березня 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2014/03/17/7019337/>
8. Закон про підтримку свободи України 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki_2014
9. Закон Про приєднання України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року Верховна Рада України; Закон від 16.11.1994 № 248/94-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/248/94-%D0%B2%D1%80>
10. Засідання Українсько-американської робочої групи з енергетичної безпеки 24.03.2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nfuel.gov.ua/content/zas%D1%96dannya-ukra%D1%97nskoamerikan-sko%D1%97-robocho%D1%97-grupi-z-energetichno%D1%97-bezpeki>
11. Історія нафтогазової промисловості. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/69CDD708EEFC16B4-C22570D8003432CC>
12. МВФ занепокоєний неефективними реформами в Україні 10 лютого 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://podrobnosti.ua/2088794-mvf-zanepokonij-neeefektivnimi-reformami-v-ukran.html>
13. Обама: провідна роль США у світі допомогла зупинити Росію в Україні 08 березня 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ra-diosvoboda.org/content/article/25402469.html>
14. Основні тенденції українсько-американських відносин на початку ХХІ століття / М. І. Лимар. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eprints.oa.edu.ua/2337/1/-Lymar_NZ_stud_Vyp-3_turyzm.pdf

- 15.Парахонський Б. О., Яворська Г. М. Стратегічне партнерство України: Аналітична записка Відділу глобалістики та безпекових стратегій НІСД при Президентові України / Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/600/>
- 16.Політичні відносини між Україною та США. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://usa.mfa.gov.ua/ua/ukraine-us/diplomacy>
- 17.Політичний діалог Україна США. Рекомендації робочої групи з питань зовнішньої політики та національної безпеки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.usukraine.org/PD06/fp_action_plan_Sept06-UKR.pdf
- 18.П. Порошенко запропонував Дж.Байдену відновити комісію стратегічного партнерства України і США. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unn.com.ua/uk/news/1527717-p-poroshenko-zaproponuvav-dzh-baydenу-vidnoviti-ukrayinsko-amerikansku-komisiyu-strategichnogo-partnerstva-na-rivni-goliv-mzs-dopovнено>
- 19.Порошенко проводить зустріч з держсекретарем США Керрі, 18 вересня 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.112.ua/-polityka/poroshenko-provodit-zustrich-z-derzhsekretarem-ssha-kerri-116695.html>
- 20.Посольство України в Сполучених Штатах Америки. – Договірні-правова база між Україною та США. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://usa.mfa.gov.ua/ua/ukraine-us/legal-acts>
- 21.Правління національного банку України. Постанова. №623 ВІД 02.10.2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0623500-14>
- 22.Сенат США передбачив у бюджеті на 2016 рік 300 млн. дол. військової допомоги Україні 8 жовтня, 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/uk/news/081015-senat-ssha-peredbachuv-u-byudzheti-na-2016-rik-300-mln-dol-viyskovoyi-dopomogy-ukrayini>
- 23.США і партнерство України з ЄС / В. І. Остап'як // Гілея: науковий вісник. – 2015. – Вип. 93. – С. 346-348.
- 24.Угода між Україною і Сполученими Штатами Америки щодо надання допомоги Україні в ліквідації стратегічної ядерної зброї, а також запобігання розповсюдженню зброї масового знищення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/840_007
- 25.Україна і США уклали угоду про надання 1 мільярда кредитних гарантій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rss.novostimira.com/-n_7592367.html
- 26.Уряд США надає Україні кредитні гарантії в обсязі 2 млрд дол. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economics.unian.ua/finance-/1037167-ukrajina-i-ssha-pidpisali-deklaratsiyu-pro-kreditni-garantiji-na-2-mlrd.html>
- 27.Фінансова допомога Заходу для України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://politkuhnya.info/stati-analitika/finansova-dopomoga-zahodu-dlya-ukraini/page1.print>
- 28.Хартія Україна – США про стратегічне партнерство. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrainian.ukraine.usembassy.gov/uk/charter.html>
- 29.Чекаленко Л. Д. Зовнішня політика України: підруч. для студ. ВНЗ / Л. Д. Чекаленко. – К.: Либідь, 2006. – 710 с.
- 30.2025 Global Trends Final Report. [Electronic resource]. – URL: http://www.dni.gov/nic/PDF_2025/2025_Global_Trends_Final_-Report.pdf
- 31.H.R.5390 – Donbass People's Militia Terrorist Designation Act of 2014113th Congress (2013-2014). [Electronic resource]. – URL: <https://www.congress.gov/bill/113th-congress/house-bill/5390>
- 32.H.Res.348 – Supporting the right of the people of Ukraine to freely elect their government and determine their future. [Electronic resource]. – URL: <https://www.congress.gov/bill/114th-congress/house-resolution/348>
- 33.S.Res.72 – A resolution expressing the sense of the Senate regarding the January 24, 2015, attacks carried out by Russian-backed rebels on the civilian population in Mariupol, Ukraine, and the provision of defensive lethal and non-lethal military assistance to Ukraine. [Electronic resource]. – URL: <https://www.congress.gov/bill/114th-congress/senate-resolution/72>

A. Godliuk, Ph.D. in History, «The State Institution Institute of World History of NAS of Ukraine», Kyiv, Ukraine.

STRATEGIC PARTNERSHIP IN FORMAT OF SPECIAL US – UKRAINE RELATIONS

Abstract. *The article is an attempt to analyze the process of formation, development and trends Suchan strategic partnership between the US and Ukraine. We study the basic trends of bilateral*

strategic Ukraine-US partnership in the context of inclusion of Ukraine to the integration process with the European Union occupation of Russia the Crimea and the Ukrainian-Russian zbroynohoo conflict in the eastern regions of Donbass, given the fact that the United States remains the leading country in international relations and one of the key strategic partners of the European Union and other countries that hold democracy building, including Ukraine. Attention is focused on intergovernmental cooperation in various fields, international, diplomatic, economic and military support Ukraine United States at its appointed time, the author thoroughly examines and analyzes the legal basis of Ukrainian-American relations, covering a broad spectrum of bilateral international cooperation, vol. h. trade-economic, scientific-technical, humanitarian, law enforcement, security and others. and identifies the main priorities of the strategic partnership. Also, stresses the need to develop comprehensive and strategic partnership between Ukraine parity, the US and the EU to stabilize the situation and end the war in eastern Ukraine, as well as for returning annexed the peninsula of Crimea.

Keywords: *strategic partnership, conflict, European integration, USA, Ukraine, «ukrainian caucus».*

УДК 355.48: 327.729+327.791

Володимир Головченко,
доктор політичних наук, професор,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

УКРАЇНСЬКЕ ПИТАННЯ В ПОЛІТИЦІ США ЗА ДОБИ ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ

Анотація. *На підставі опублікованих документальних джерел західного походження в статті здійснено спробу аналізу українського питання в зовнішньополітичних стратегіях США за доби холодної війни. З'ясовано, що на державному рівні воно ситуативно піднімалося лише в політико-ідеологічному сенсі, переважно членами Конгресу, але було позбавлене виразних намірів і дій. Цією внутрішньою суперечністю, породженою невірою в можливість мирного розпаду СРСР, значною мірою пояснюється невідготовленість політикуму США до сприйняття України як великої європейської держави після проголошення її незалежності. У своїй «радянській» політиці більшість американських вищих керівників після 1917 р. брала до уваги неминучість вкрай небажаного хаосу і глобальної дестабілізації як наслідку дезинтеграції СРСР.*

Слід також зауважити, що Конгрес, очевидно, був краще, ніж президентська адміністрація, підготовлений до розуміння волелюбних прагнень українців. Ця кампанія з'єднала ліберальних демократів і жорстких антикомуністів-республіканців, що відносно добре орієнтувалися у внутрішньополітичній ситуації в Українській РСР, знали про багатьох колишніх політв'язнів і головне – не мали щодо цих людей стереотипів, що їх накидала пропаганда з Кремля.

Ключові слова: *міжнародні відносини, політика, українське питання, холодна війна.*

Перемога в Україні Євромайдану й Революції гідності, а надто нагальна потреба для нашої держави, що зазнала неспровокованої збройної агресії з боку Росії, політико-дипломатичної, військової та фінансово-економічної підтримки й допомоги від США та Північноатлантичного альянсу і ЄС миттєво актуалізували дослідження міжнародної проблематики українського питання на Заході, в т. ч. і в ретроспективному контексті. Саме так можна знайти ключ до розуміння й